

**У пошуках видимої єдності християн:
у Єгипті відбулася Шоста всесвітня конференція
Комісії «Віра та церковний устрій»**

Шоста всесвітня конференція Комісії «Віра та церковний устрій» стала однією з найпомітніших міжнародних екуменічних подій 2025 року, зібравши з 24 до 28 жовтня в єгипетській долині Ваді-ель-Натрун близько чотирьох сотень богословів, церковних діячів та молодих екуменічних дослідників з усього світу. Місцем проведення став Папський центр «Логос» на території давнього монастиря святого Бішою – модерний конференційний комплекс, що органічно поєднує сучасні умови з духовною атмосферою коптського чернецтва. Конференція відбувалася під егідою Всесвітньої ради церков і за сприяння Коптської православної церкви, яка надала зустрічі не лише організаційну підтримку, а й символічну глибину, що дозволила учасникам відчутти зв'язок із першими століттями християнства.

Обрана тема – «Куди тепер прямує видима єдність?» – окреслила головний фокус дискусій, наголошуючи на потребі у новому осмисленні шляхів до єдності християн, особливо в контексті 1700-ліття Нікейського собору. В межах п'ятиденної програми відбулися богословські обговорення, спільні молитви, презентації досліджень, робота тематичних секцій і знайомство з чернечою спадщиною регіону. Вони створили цілісний простір, у якому історична пам'ять, сучасні виклики та прагнення до єдності переплелися в спільному екуменічному вимірі.

Конференцію організувала Комісія «Віра і церковний устрій» (Faith and Order) – один із найдавніших та найвпливовіших органів глобального екуменічного богословського руху. Історія Комісії – одна з ключових сюжетних ліній цього руху, адже саме в її працях та ініціативах формувалося богословське підґрунтя для пошуків видимої єдності, що й стало центральною темою Шостої всесвітньої конференції.

Витоки Комісії сягають початку ХХ століття, коли після Единбурзької місіонерської конференції 1910 року в християнському світі з'явилося усвідомлення потреби міжконфесійного діалогу і постав сам рух, який прагнув втілити його в життя. Першими великими кроками цього руху стали всесвітні конференції в Лозанні 1927 року та Единбурзі 1937 року, де вперше на глобальному рівні було запропоновано богословську модель діалогу, що передбачала уважне розрізнення сфер «віри» (догматичні питання, що визначають християнську ідентичність) та «устрою» (питання церковного життя й служіння).

На цих зібраннях було закладено підходи, які формували довіру, поступово долаючи столітні міжцерковні упередження. Саме на другій конференції визріла думка про необхідність ширшої платформи співпраці, що згодом сприяла утворенню Всесвітньої ради церков, у рамках якої у 1948 році рух «Віра та церковний устрій» офіційно став окремою комісією ВРЦ.

Упродовж свого існування Комісія неодноразово визначала напрями розвитку екуменічного богослов'я. Її найважливіші документи – серед яких «Хрещення, Євхаристія та Священство» (1982) та «Церква: у напрямі спільного бачення» (2013) – стали орієнтирами для міжконфесійного діалогу багатьох церков.

Водночас Комісія послідовно розширювала коло учасників, залучаючи богословів з православних, католицьких, протестантських і п'ятидесятницьких церков, що дозволило перейти від європоцентричної моделі до ширшої, контекстуально чутливої перспективи. Її завданням було й залишається **не вироблення «уніфікованої теології», а розбудова простору**, у якому можлива глибока зустріч традицій та спільне розпізнання сутності Церкви у мінливому світі. Кожна зі світових конференцій Комісії – від першої в Лозанні (1927) до п'ятої в Сантьяго-де-Компостела (1993) – ставала поворотним моментом у розвитку екуменічного дискурсу.

На цих форумах підбивалися підсумки попередньої роботи і накреслювалися напрями подальшого богословського пошуку. Саме ця столітня інтелектуальна й духовна спадщина природно привела до нинішньої Шостої конференції, яка покликана не лише підсумувати пройдений шлях, а й переосмислити виклики, що постали перед видимою єдністю в нових глобальних умовах.

Підготовка до конференції тривала кілька років і включала як інституційні, так і регіональні процеси, що поступово формували її зміст і очікування. Вже у 2024–2025 роках Комісія «Віра та церковний устрій» активізувала роботу своїх дослідницьких груп, проводячи онлайн-зустрічі та консультації, а також готуючи підсумкові матеріали, які мали лягти в основу секцій та пленарних дискусій.

Напередодні відкриття, 23 жовтня 2025 року, відбулося окреме засідання самої Комісії, на якому були узгоджені фінальні організаційні рішення, узагальнено результати попередніх досліджень та окреслено орієнтири для післяконференційної роботи. Важливим підготовчим етапом стали і регіональні заходи: зокрема, напівофіційні зустрічі та тематичні обговорення, як-от африканська конференція у жовтні 2025 року, що мала на меті донести локальне бачення до загального екуменічного процесу.

Не менш значущим елементом підготовки став запуск програми Global Ecumenical Theological Institute (GETI). Ще до початку конференції вона об'єднала молодих богословів у онлайн-етапі навчання та дискусій, а з середини жовтня розпочала очний модуль у Ваді-ель-Натрун, створивши простір для глибинного міжконфесійного діалогу нового покоління екуменічних дослідників.

Особливе значення серед підготовчих матеріалів мав тематичний випуск журналу *The Ecumenical Review*, повністю присвячений темі конференції. Він став не просто інтелектуальною передмовою до події, а критичним майданчиком, де були сформульовані головні богословські виклики, які мали визначити тон дискусій у Єгипті. У вступній статті Стівена Дж. Брауна було наголошено на кризі довіри й посиленні фрагментованості, які перетворюють пошук видимої єдності на питання не лише богословської рефлексії, а й практичної церковної життєздатності. Стаття Стефані Дітріх окреслила історичну еволюцію концепції видимої єдності від Лозанни 1927 року до сучасності, підкресливши, що ключовим викликом є не відсутність досягнень, а **розрив між богословськими напрацюваннями та реальним церковним життям** по всьому світу.

Йоганнес Ольдемманн у своїй праці поставив під сумнів традиційні моделі екуменічного зближення й наполягав на «поступовому церковному сопричасті» як єдиній реалістичній формі руху вперед у світі, де структурна єдність дедалі менше корелює з локальною церковною практикою. Пол Мейендорф запропонував інший

акцент, повернувши увагу до хрещальної еклезіології як основи для подолання розриву між різними традиціями та для оновлення самої мови єдності в XXI столітті, коли ідентичність Церкви потребує переосмислення в умовах глобальних змін. Усі ці заходи сформували ширший контекст, у якому конференція стала не лише місцем зустрічі, але кульмінацією тривалого процесу спільного осмислення та узгодження бачення видимої єдності.

Урочисте відкриття Шостої всесвітньої конференції 24 жовтня задало духовний і богословський тон, об'єднавши церковних лідерів, богословів і делегатів із різних конфесій навколо спільної мети. Центральним голосом став папа Коптської православної церкви Тавадрос II, який у своєму зверненні наголосив на значенні зустрічі як простору правди, смирення й відкритості, необхідних для будь-якого руху до видимої єдності. Разом із ним виступили дві ключові постаті світового екуменічного руху – модераторка Комісії «Віра та церковний устрій» Стефані Дітріх, яка нагадала про «вагу Нікеї» у сучасних пошуках єдності, та Генеральний секретар Всесвітньої ради церков Джеррі Піллей, що окреслив конференцію як етап паломництва справедливості, примирення й єдності. Вітальні промови спікерів сформували атмосферу зібраності й взаємної поваги; вони підкреслили, що конференція покликана не до повторення давно артикульованих формул, а до оновлення мови екуменічного діалогу, у якій серйозна богословська розмова поєднується з духовною відкритістю та очікуванням нових форм християнської спільності.

Того ж дня відбулася спеціальна сесія, присвячена **становищу християн на Близькому Сході**. У центр події було поставлено тему виживання та свідчення християнських спільнот у регіоні, де війни, політичні катаклізми й релігійна напруга створюють щоденні загрози для церковного життя та елементарної безпеки. З ключовими виступами звернулися представники Близькосхідної ради церков і місцевих коптських та сирійських громад, які говорили не лише мовою статистики чи політичних фактів, а передусім мовою досвіду – про зруйновані парафії, виклики еміграції, тягар переслідувань і водночас дивовижну здатність спільнот до витривалості та відновлення. Особливо промовистими стали свідчення про потребу в міжнародній солідарності й про те, що для християн Близького Сходу питання єдності не є теоретичним: воно визначає їхнє щоденне життя,

підтримку одне одного й надію на те, що християнська присутність у регіоні не буде втрачена.

Ранкове пленарне засідання 25 жовтня стало ключовим моментом **другого дня конференції**, коли учасники зосередили увагу на питанні віри – її тринітарному вимірі та тому, як саме богослов'я Трійці формує саму сутність Церкви. Сесія була вибудувана як інтелектуально насичена й водночас еклезіологічно чутлива розмова про Нікейську спадщину та її актуальність у русі до видимої єдності. Структурно та змістовно вона задавала богословський темп усього «дня віри», а її акценти безпосередньо перегукувалися із згадуванням 1700-річчя Нікейського собору.

Панель була зібрана з трьох ключових спікерів: архієпископа Антьє Якелен (Церква Швеції), кардинала Курта Коха (Римо-католицька церква) та єпископа Кірілоса (Коптська православна церква). Кожен із них запропонував власний погляд на те, що означає говорити про Церкву, корінь якої – у Трійці, але всі троє зійшлися на тому, що шлях до єдності неможливий без повернення до спільної нікейської основи.

В межах конференційних заходів 25 жовтня папа Тавадрос II прийняв у себе делегацію Всесвітньої ради церков. Зустріч пройшла в атмосфері відвертого та конструктивного діалогу про становище християн у Єгипті, християнсько-мусульманські взаємини та роль Коптської церкви у свідченні віри. Делегація високо оцінила відкритість і доброзичливість папи Тавадроса II до єкуменічного руху, а також підтримку, яку церкві надає єгипетська держава. Захід завершився екскурсією до Музею хрестів і відвідинами святині з частиною Животворчого Хреста, де папа підкреслив духовне значення цього місця для коптської традиції.

Знайомство делегатів із коптським чернечим життям стало найсуттєвішим досвідом поза межами пленарних засідань. Візит у неділю 26 жовтня до давніх монастирів Ваді-ель-Натруна – колиски східного чернецтва – відкрив учасникам можливість побачити, як духовна спадщина пустелі продовжує формувати християнську ідентичність Єгипту. Ченці ділилися історіями святих подвижників, показували бібліотечні та літургійні скарби, пояснювали ритм щоденної молитви й праці. Для багатьох делегатів це стало не лише культурним знайомством, а й нагадуванням про те, що богословські пошуки видимої єдності

потребують коріння в живій духовній традиції, де тиша, молитва й гостинність говорять інколи виразніше, ніж богословські формули.

У цьому ж дусі було витримане і вітання делегатів у центрі «Анафора» – осередку духовного служіння, заснованому папою Тавадросом II. «Анафора» постала перед учасниками не як черговий інформаційний пункт програми, а як **простір практичного екуменізму**, в якому богослов'я, соціальне служіння і молитва утворюють нерозривну єдність. Делегації продемонстрували освітні та благодійні ініціативи центру, наголосивши на його покликанні бути місцем зцілення, діалогу та відновлення. Атмосфера гостинності та спільної трапези створила відчуття живої церковної близькості, яка долає конфесійні кордони без втрати власної традиції.

Пленарне засідання «Церква у світі і для світу», що відбулося у понеділок 27 жовтня, зосередило увагу на тому, як Церква може залишатися вірною своїй богословській основі й водночас відповідати на гострі соціальні та гуманітарні виклики сучасності. Учасники обговорювали, як християнські спільноти здатні поєднувати внутрішню єдність із відповідальністю перед суспільством, у якому дедалі більше загострюються конфлікти, нерівність та культурні поділи. Доповідачі наголошували, що Церква не може замикатися у власних межах, оскільки її покликання – служіння світу, яке вимагає і богословської чутливості, і практичної солідарності.

Особливе місце в дискусії посіла доповідь Евангелоса Тіані, який розглянув взаємозалежність глобальних церковних криз. Аналізуючи вплив російсько-української війни на світове християнство, він показав, що **події в Україні мають безпосереднє відлуння в Африці**, де церковні розколи та геополітичні напруження нерідко посилюються зовнішніми чинниками. Така перспектива дозволила побачити, що видима єдність – це не абстрактна мета, а завдання, яке неможливо розглядати відокремлено від реальних політичних, конфесійних та культурних контекстів.

Прийом керівництва Всесвітньої ради церков у президента Єгипту Абдель Фаттаха Ас-Сісі 28 жовтня став одним із найпомітніших дипломатичних епізодів конференції, наочно продемонструвавши, що екуменічний діалог у Ваді-ель-Натруні має і суспільно-політичний вимір. Розмова виявилася несподівано

тривалою і відвертою. Президент Ас-Сісі виступив із чіткою позицією на підтримку релігійної свободи, підкресливши, що права та гідність віруючих – спільна відповідальність держави й церков. У центрі обговорення були не лише питання християн у Єгипті, але й ширші регіональні кризи: ситуація в Палестині та Ізраїлі, війна в Судані, проблеми безпеки, гуманітарні виклики та кліматична нестабільність. Президент Єгипту висловив підтримку «Єкуменічному десятиліттю дій за кліматичну справедливість» та подякував Всесвітній раді церков за миротворчі ініціативи.

Акценти **пленарного засідання «Єдність – жива і видима?»**, що відбулося у вівторок 28 жовтня, були спрямовані на головне питання єкуменічного руху: чи може єдність бути не лише духовною реальністю, а конкретно видимою формою церковного життя – і якщо так, то якою мірою це можливо в умовах нинішньої конфесійної та геополітичної роздрібненості. Спікери зосередилися на напрузі між усталеними моделями єдності та новими викликами, що змінили самі передумови церковного зближення. Одні наголошували на важливості збереження досягнень попередніх десятиліть – від двосторонніх діалогів до консенсусних документів, інші ж закликали мислити сміливіше, визнаючи, що видима єдність потребує форм, здатних віддзеркалювати реальний плюралізм світового християнства.

Важливий концептуальний тон сесії задав **митрополит Іов (Геча)**, який у своєму виступі наголосив, що єкуменічний рух сьогодні потребує повернення до своєї первісної мети: не виробляти компромісні формули, а сприяти відновленню церковної єдності, що бере початок у євхаристійній природі Церкви та у досвіді першого тисячоліття. Сесія засвідчила, що прагнення видимої єдності залишається живим, але його сьогоднішня конфігурація вимагає не так повторення напрацьованих моделей, як їхнього критичного переосмислення. Саме тому це обговорення стало містком до фінальних роздумів конференції про нові можливості спільного християнського свідчення у світі, який очікує від Церкви не лише слів про єдність, але й прикладів її здійснення.

Міркування групи богословів з різних регіонів і конфесій світу, що відбулися наприкінці конференції під заголовком **«Жива видима єдність»**, стали кульмінаційним інтелектуальним підсумком усієї зустрічі. Формат відкритої богословської розмови дозволив учасникам перейти від пленарних доповідей до

майже синодального обміну думками, у якому представники Сходу і Заходу, Півночі й Півдня чесно окреслювали межі можливого та сфери, де рух до єдності вимагає нового бачення.

У центрі рефлексії опинилося питання, чи здатні церкви сьогодні говорити про видиму єдність не як про віддалений ідеал, а як про практичний виклик, що стосується реального сопричастя, взаємної відповідальності та спільного свідчення миру у світі. Деякі богослови наголошували, що тринітарний та євхаристійний виміри церковної єдності залишаються непорушним орієнтиром, інші ж акцентували на тому, що в умовах зростаючого глобального різноманіття церквам потрібно навчитися жити в єдності, не знищуючи багатства традицій.

Розмова засвідчила зрілість екуменічного діалогу: попри відмінності у богословських акцентах, учасників єднало спільне переконання, що **видима єдність у XXI столітті мусить мислитися не як повернення до одноманітності, а як відповідь на нові реалії** – від міжконфесійних криз до геополітичних потрясінь, що безпосередньо впливають на життя церков. Саме тому ця фінальна дискусія стала не завершенням, а точкою нового відліку: запрошенням до спільної роботи над тими формами єдності, які можуть стати переконливим свідченням для світу, що прагне правди, надії та миру.

Підсумковими орієнтирами конференції стали два документи – **Екуменічне твердження «Поглиблення єдності, подорож у любові, відновлення надії»** та Послання «Заклик до всіх християн», які разом окреслили богословські, духовні й практичні горизонти сучасного екуменічного пошуку.

Екуменічне твердження підсумувало богословські напрацювання п'яти днів роботи, вписавши їх у ширший історичний контекст – від спадщини Нікейського собору до столітньої еволюції руху «Віра та церковний устрій». У цьому тексті учасники наголошують, що єдність, на яку вказує Христос, є не лише предметом теоретичних роздумів, а передусім імперативом Євангелія, що вимагає від церков реального зближення у вірі, місії та служінні. Звідси — заклик до нового богословського діалогу, до відновлення довіри між церквами та до богослов'я, здатного відповідати на сучасні виклики. Текст наголошує, що видима єдність не може бути зведена до інституційного узгодження: вона народжується в спільній

молитві, взаємному визнанні та служінні вразливим спільнотам, де відбувається «втілення» євангельської любові.

Послання «Заклик до всіх християн», ухвалене в останній день зустрічі, звертається до ширшої християнської спільноти. Це не лише богословська формула, а пастирський документ, який пропонує церквам та вірянам конкретну відповідь на питання «Де тепер видима єдність?». У ньому сформульовано заклики до оновлення християнського життя через спільну молитву, солідарність із тими, хто страждає, і практику справедливості та примирення. Особливо наголошувалося, що спадщина Нікеї – це не музейна пам'ять, а джерело, з якого церкви мають черпати силу для свідчення у світі, де людська гідність часто принижена, а християни – переслідувані.

Разом ці два документи підсумували дух конференції: єдність – це дар, але й водночас завдання; вона постає там, де віра стає спільною місією, а надія – спільним служінням. Вони задали наступним рокам єкуменічної праці орієнтир, що поєднує богословську глибину, міжконфесійне взаєморозуміння та моральну відповідальність перед світом, який очікує від церков не лише декларацій, але й конкретних знаків спільного християнського свідчення.

Закриття конференції позначило не завершення дискусій, а формування нового етапу єкуменічного пошуку, який наочно виріс із п'ятиденної роботи в Єгипті. Фінальна сесія пройшла у тональності вдячності та реалізму: учасники усвідомлювали як глибину досягнутого богословського діалогу, так і складність завдань, що постають перед рухом «Віра та церковний устрій» у світі, де церковне життя дедалі тісніше переплітається з геополітичними, соціальними та культурними кризами.

У завершальних виступах лунало усвідомлення, що конференція не лише оновила мову єкуменічної взаємодії, але й повернула її у **вимір відповідальності: від богословського аналізу – до конкретних викликів**, які переживають християни на Близькому Сході, у Східній Європі, Африці та інших регіонах. Саме тому перспективи, окреслені учасниками, були спрямовані на зміцнення багатосторонніх діалогів, поглиблення спільної праці над питаннями віри та церковного устрою, а також на розширення участі молоді та локальних церковних спільнот.

Шоста всесвітня конференція Комісії «Віра та церковний устрій» постала не просто черговою віхою екуменічного діалогу, а дзеркалом стану сучасного християнства – його тривоги, його надій і його можливостей. Ваді-ель-Натрун виявився простором, де давні богословські формули Нікеї несподівано заговорили мовою XXI століття. Ключова інтуїція, що прорізалась крізь усі дискусії, полягає в тому, що майбутнє екуменізму не зводиться до поступового наближення доктринальних позицій. Йдеться про ширший рух – «єкуменізм серця», який поєднує богословську чесність із готовністю до спільного служіння та відповідальності. Саме тому в підсумках наголошено: **видима єдність народжується не лише у текстах, а у «практиці надії» – у конкретній солідарності** з тими, хто страждає, у взаємній підтримці між церквами та в здатності говорити одним голосом перед обличчям глобальних криз.

Учасники визнають: попереду – непростий шлях, адже значним лишається розрив між богословськими напрацюваннями та їхньою реальною рецепцією, а світ вступає у фазу нових геополітичних, соціальних та технологічних викликів. Проте конференція показала, що екуменічний рух не втратив внутрішнього імпульсу. Навпаки – він отримав оновлений смисловий центр: єдність як свідчення, як відповідь на роздробленість світу, як простір, де церкви можуть не тільки говорити, а й діяти разом.

Для глибшого ознайомлення з матеріалами й перебігом конференції можна звернутися до:

- Офіційного вебсайту Комісії «Віра та церковний устрій» – <https://www.oikoumene.org/what-we-do/faith-and-order-commission>
- Ютуб-каналу Всесвітньої ради церков – <https://www.youtube.com/@worldcouncilofchurches/streams>